

**HORDALAND,
SOGN OG FJORDANE
STATSADVOKATEMBETER**

MISHANDLING I NÆRE RELASJONER

KVALITETSUNDERSØKELSE 2023

Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag	3
2	Bakgrunn	5
3	Metode	6
4	Organisering og rutiner	7
5	Status i Vest politidistrikt	8
5.1	Saker	8
5.2	Tilrettelagte avhør	9
5.3	Saksbehandlingstid	9
5.4	Oppklaring – påtaleavgjørelsene	10
6	Kvalitetsmarkører og funn	11
6.1	Innledning	11
6.2	Etterforskningsplaner og beslutningslogger	11
6.3	Bevissikring i initialfasen	13
6.4	Frister	13
6.5	Overføring av sak fra Felles straffesaksinntak (FSI)	14
6.6	Koding av sakene	14
6.7	Ordinære avhør	15
6.8	Tilrettelagte avhør – forberedelse, gjennomføring og oppfølging	16
6.9	Rettsmedisinske undersøkelser	18
6.10	Besøksforbud	21
6.11	Kunnskapsdeling	21
6.12	Øvrige funn	21
6.13	Sakenes oppklaringspotensiale	22
7	Anbefalinger og tiltak	23
8	Sammenligning med andre politidistrikt	24

1 Sammendrag

Formålet med undersøkelsen er å kontrollere kvaliteten på politiets etterforskning av saker om mishandling i nære relasjoner i forbindelse med at politiet får tiltalekompetanse i slike saker 1. juli 2023. Undersøkelsen er gjennomført i samarbeid med Rogaland statsadvokatembeter og Møre og Romsdal statsadvokatembeter.

Kapittel 2-5 gjør rede for premissene for undersøkelsen og status i Vest. Politidistriktets organisering og rutiner for behandling av sakene vurderes å være i samsvar med riksadvokatens prioriteringer og å legge til rette for god kvalitet.

Kapittel 6 er rapportens hoveddel, som tar utgangspunkt i riksadvokatens kvalitetsmarkører i Rundskriv nr. 3/2018¹. Vårt hovedinntrykk er at Vest politidistrikts etterforskning av saker om vold i nære relasjoner har god kvalitet, og at kvaliteten er bedre enn ved tidligere inspeksjoner og undersøkelser.

Særlig politiets organisering, prioritering av sakskategorien og økte fenomenforståelse er bedre enn tidligere. Majoriteten av sakene etterforskes av enheter som er organisert i faste team bestående av påtaleansvarlig(e) og flere etterforskere (team-modellen). Det utarbeides etterforskningsplaner i langt flere saker enn tidligere. Notoriteten over ulike beslutninger er også bedre enn før.

Videre henføres sakene under korrekt straffebud og de kodes derved riktig. Oppfølging og overføring av sak fra Felles straffesaksinntak (FSI) til etterforskende enhet og påtaleansvarlig fungerer godt. Sistnevnte er en tydelig forbedring fra tidligere. Kvaliteten på sporsikring, herunder politiets bevissthet om hvor viktig bevissikring er i initialfasen, og avhør av de sentrale involverte, er også i det vesentlige god. Besøksforbud utferdiges når det er grunnlag for det.

Samarbeidet mellom etterforskere og påtaleansvarlige beskrives og vurderes som godt. Påtaleansvarliges ledelse av etterforskningen og oppfølging av de mange prosessuelle krav som gjelder er også god.

På tross av et positivt hovedinntrykk, har vi også avdekket klare forbedringspunkter. For mange saker mangler fortsatt tilpasset etterforskningsplan som holdes tilstrekkelig á jour helt til påtaleavgjørelse. Det settes ikke frister for etterforskningsskritt eller ferdigstilt etterforskning. Det mangler videoopptak av for mange avhør. Praksis innad i distriktet om rettsmedisinske undersøkelser ser ut til å sprike så mye at det må undersøkes nærmere. Det er også uttrykt bekymring for at det ikke tidsnok vil bli utdannet nye etterforskere som kan ta sekvensielle tilrettelagte avhør.

Riksadvokaten har satt fokus på at den nasjonale oppklaringsprosenten er synkende på saksfeltet. I Vest politidistrikt har derimot utviklingen over tid vært positiv, med en betydelig økning fra 2021 til 2022. Saksgjørelser første kvartal i 2023 er i samsvar med 2022.

¹ <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-kvalitetsrundskriv/>

Vår saksgjennomgang har ikke avdekket henleggelse som fremstår klart uriktige. Sakene som er vurdert er imidlertid få i antall og tilfeldig valgt. Det må erkjennes at det også på dette saksfeltet er et oppklaringspotensiale som kan realiseres med god kvalitet på etterforskningen. Målsetningen må være stadige og små forbedringer, som til sammen vil ha positiv effekt på andelen oppklarte saker. I denne sammenheng vil vi særlig trekke frem viktigheten av å opprettholde god fremdrift i etterforskningen ved overgangen fra initialfasen, og kontinuerlig fokus på hvor og hvordan det kan skaffes sentrale taktiske eller tekniske bevis.

I kapittel 7 oppsummeres anbefalinger og tiltak på bakgrunn av funnene i kapittel 6.

Kapittel 8 inneholder en kort sammenligning av funnene i de tre politidistriktene.

2 Bakgrunn

Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter er ansvarlig for saksbehandling, tilsyn og fagledelse i Vest politidistrikt. Kvalitetsundersøkelser er en sentral del av tilsyn og fagledelse, jf. RA nr. 3/2020 om fagledelse².

Ved lovendring juni 2021 er tilsyn og fagansvar blitt en av statsadvokatenes hovedoppgaver. Samtidig ble Riksadvokaten gitt en vid adgang til å delegere tiltalekompetanse som i utgangspunktet ligger til statsadvokaten etter straffeprosessloven § 65 til politiet. Delegasjonsadgangen er benyttet i Riksadvokatens rundskriv RA nr. 2/2022³. Punkt 2.3 om generell delegasjon fra statsadvokaten til påtalemyndigheten i politiet, omfatter straffeloven § 282 fra og med 1. juli 2023. I oversendelsesbrevet til rundskrivet heter det:

"Statsadvokatene bes i det kommende året iverksette nødvendige fagledelsestiltak i politidistriktene, herunder ved avdelinger, avsnitt e.l., der det er behov for kompetanseheving ved etterforskning, påtalebehandling og irtteføring av saker som gjelder mishandling i nære relasjoner."

Dette er gjentatt i riksadvokatens årlige føringer for statsadvokatenes fagledelse for 2023, og vist til i riksadvokatens rundskriv om mål og prioriteringer for 2023, RA nr. 1/2023⁴.

I samsvar med nevnte føringer fra Riksadvokaten besluttet Hordaland, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter å gjennomføre en kvalitetsundersøkelse av saker om vold i nære relasjoner, i samarbeid med statsadvokatene i Rogaland og Møre og Romsdal i 2023. Formålet er å kontrollere politiets etterforskning og påtalebehandling før påtalekompetansen delegeres 1. juli 2023. En del av dette er å vurdere utviklingen i Vest politidistrikts arbeid med slike saker, på bakgrunn av inspeksjon og saksgjennomgang i 2016 og 2020.

Kvalitetsundersøkelsen er gjennomført av statsadvokatene May-Britt Erstad og Jan-Inge Wensell Raanes i uke 10-14 i 2023.

Politidistriktet har besvart alle skriftlige henvendelser, bidratt med nødvendig informasjon og stilt i de møter vi har bedt om.

² <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-rundskriv-om-fagledelse/>

³ <https://www.riksadvokaten.no/document/rundskriv-om-patalekompetanse/>

⁴ <https://www.riksadvokaten.no/document/mal-og-prioriteringar-for-2023-fra-riksadvokaten/>

3 Metode

Kvalitetsundersøkelsen er gjennomført i samarbeid med Møre og Romsdal statsadvokatembeter og Rogaland statsadvokatembeter. Undersøkelsen har bestått av informasjonsinnhenting, saksgjennomgang og møter med politiets ledelse, påtaleansvarlige, etterforskningsledere og etterforskere som tar tilrettelagte avhør.

Kvalitetsmarkørene og utformingen av spørsmålene er identiske for alle statsadvokatembetene, og vi har forsøkt å ha et likt utvalg av saker. Undersøkelsen gir et godt grunnlag for å sammenligne de forskjellige politidistriktene.

Saksutvalget er gjort fra de siste 40 påtaleavgjorte sakene som er kodet som mishandling i nære relasjoner og andre saker (vold, trusler ol.) hvor "familievoldsknappen" i politiets datasystem (BL) er huket av. Årsaken til at vi har sett på sistnevnte kategori er for å kontrollere politiets sakskoding, som har betydning for riktige prioriteringer.

Vi har gjennomgått 27 saker med etterforskning av et visst omfang, og sett på ytterligere 7 saker hvor det kun var gjort minimal etterforskning. I saksutvalget er det en klar overvekt av henlagte saker. Dette er hensyntatt ved vurderingen av funn, anbefalinger og tiltak.

Hver enkelt sak er gjennomgått systematisk med bruk av et felles utarbeidet spørreskjema i Survey Exact med 63 hovedspørsmål. I samsvar med formålet med kvalitetsundersøkelsen, valgte vi å fokusere på påtalestyringen av sakene. Tema for undersøkelsen har særlig vært utforming av etterforskningsplaner, bruk av Indicia, samarbeid mellom påtaleansvarlig og politifaglig etterforskningsleder (PEL), saksoverføring fra Felles straffesaksinntak (FSI)/jourhavende til rett geografisk driftsenhet (GDE)/påtaleansvarlig, påtaleansvarlig og PELs involvering i forkant av tilrettelagte avhør (TA), notoritet generelt og i avhør, rettsmedisinske undersøkelser og påtalestyring etter tilrettelagte avhør.

Innhentet informasjon, saksgjennomgangen og møtene med politiet har gitt et godt grunnlag og god innsikt i politiets behandling av disse sakene.

4 Organisering og rutiner

Vest politidistrikts lokale straffesaksinstruks er sist revidert 4. januar 2021 og regulerer saksfordeling og saksansvar. Utgangspunktet er at alle straffesaker opprettes med FSI som saksansvarlig, jf. pkt. 6.6. Redegjørelsen her begrenses til de som overtar saksansvaret fra FSI.

Saker om barn påført betydelig skade etterforskes av Felles enhet for etterretning og etterforskning (FEE), mens Seksjon for vold og seksuelle overgrep ved Felles enhet for påtale (FEP) har påtaleansvaret. Dette gjelder et begrenset antall saker, og det er ingen slike blant de som er gjennomgått.

Saker om mishandling i nære relasjoner etterforskes hovedsakelig av de tre geografiske driftsenhetene (GDE) Sogn og Fjordane, Hordaland og Bergen, Askøy og Øygarden (BAØ). Påtaleansvaret for sakene følger samme geografiske inndeling.

I perioden 2018-2022 ble 55 % av sakene etterforsket ved GDE BAØ, 27 % ved GDE Hordaland, 13 % ved GDE Sogn og Fjordane og 5 % ved FEE

GDE BAØ har et spesialisert voldsavsnitt som etterforsker mishandling i nære relasjoner. Påtalejuristene tilknyttet GDE BAØ, har etablert en egen familievoldsgruppe med seks jurister, inkludert en fagleder, som hovedsakelig jobber med mishandlingssaker.

Det er utarbeidet en rutine "Arbeids-/samhandlingsrutine for håndtering av saker gjeldende vold i nære relasjoner ved påtaleseksjon BAØ og voldsavsnittet GDE-BAØ", sist revidert 6. oktober 2022. Fra nevnte tidspunkt ble team-modell med faste møtestrukturer innført. Den innebærer at etterforskerne og juristene er inndelt i tre team som jobber fast sammen. Hvert etterforsker-team har sin teamleder som fungerer som politifaglig etterforskningsleder (PEL). Det er to jurister tilknyttet hvert etterforsker-team, og disse veksler på å ha påtaleansvaret for innkomne saker, slik at juristene trekker nye saker hver sjette uke.

GDE Hordaland og GDE Sogn og Fjordane har flere tjenestesteder. Hver enhet har en (koordinerende) straffesaksansvarlig som har et overordnet ansvar for enhetens straffesaksportefølje. GDE Hordaland har en fagansvarlig for mishandling i nære relasjoner tilknyttet hvert tjenestested, mens GDE Sogn og Fjordane har en fagansvarlig for mishandling i nære relasjoner for hele enheten. Påtalejuristene ved GDE Hordaland og GDE Sogn og Fjordane som behandler disse sakene har utvidet påtalekompetanse.

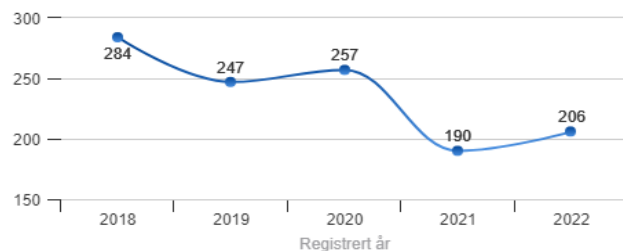
5 Status i Vest politidistrikt

5.1 Saker

Antallet registrerte saker om mishandling i nære relasjoner siste fem år er synkende nasjonalt og i Vest politidistrikt.

1 - Antall anmeldelser

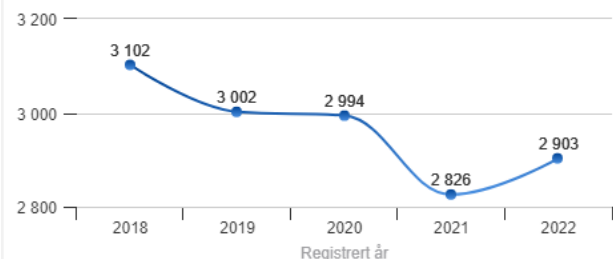
Saker uten delsaker

Figur 1: PSV, antall anmeldelser i Vest pd.

1 - Antall anmeldelser

Saker uten delsaker

Figur 2: PSV, antall anmeldelser nasjonalt.

I Vest politidistrikt ble antall saker redusert med 33% fra 2018 til 2021. Nasjonalt falt antall saker med 9% i samme periode. Vi har ikke avdekket forhold som kan forklare denne til dels vesentlige forskjellen.

Vi antar at det er flere samvirkende og uavhengige årsaker til at det registreres færre saker om mishandling i nære relasjoner. Pandemirestriksjoner i store deler av 2020, nesten hele 2021 og deler av 2022 kan ha hatt betydning for leverte anmeldelser og opprettede saker. Samtidig har det vært en uttalt bekymring fra flere hold for at pandemirestriksjonen medførte mer vold og andre krenkelser i hjemmet.

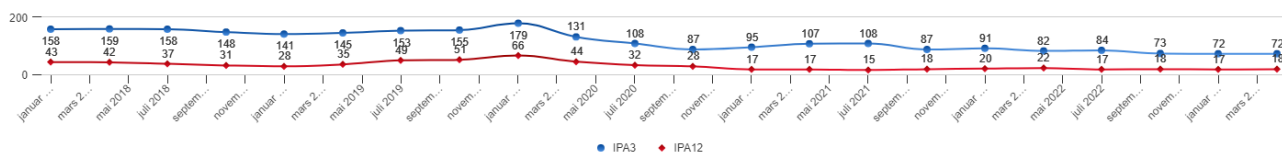
Økt bevissthet om riktig straffebed når det opprettes sak, og at feilregistreringer rettes opp senere i etterforskningen, kan ha betydning. Det er imidlertid ikke en tilsvarende økning av saker om enkeltstående vold, trusler og andre krenkelser i nære relasjoner ("familievoldsknappen" i BL).

Videre påvirkes antall registrerte saker dersom etterforskningen kun skaffer bevis for enkeltstående hendelser. Da kodes saken til annen kategori når tiltalespørsmålet avgjøres. Saken fjernes da i ettertid og med tilbakevirkende kraft fra kategorien mishandling i nære relasjoner.

Det ligger utenfor rammene og formålet til kvalitetsundersøkelser å gå nærmere inn på disse mulige årsaksforholdene og svakheter ved tallmaterialet, men det er noe fremtidig fagledelse vil ha fokus på.

Antall uavgjorte saker er på et lavt nivå og har ikke vært lavere ved årsskiftet siste fem år.

6.1.5 - Antall restanser

Figur 3: PSV, restanser, 1. kvartal 2018 til 1. kvartal 2023. Avviket marginalt fra tall Vest pd. har levert.

Utviklingen vitner om at saksfeltet er prioritert og at porteføljen forvaltes bedre. Det er svært få saker eldre enn 12 måneder (17 pr. 1. januar 2023).

5.2 Tilrettelagte avhør

Antall førstegangs tilrettelagte avhør i saker om mishandling i nære relasjoner og saker om vold i nære relasjoner ("familievold" merket av i BL) er nokså stabilt i Vest politidistrikt i 2020-2022, med en reduksjon på ca. 10 % siste år. I flere politidistrikter var det større variasjoner, og nasjonalt falt det med 20 %.

Distrikt	2020	2021	2022
Vest	197	194	178
Agder	121	99	81
Finnmark	62	67	31
Innlandet	115	137	106
Møre og Romsdal	89	97	74
Nordland	174	176	129
Oslo politidistrikt	316	371	347
Sør-Vest	187	151	91
Sør-Øst	197	253	192
Troms	79	88	85
Trøndelag	279	206	135
Øst	307	274	251
Total	2123	2113	1700

Figur 4: Antall førstegangs tilrettelagte avhør av barn (under 18 år ved gjennomført dato av avhøret) fordelt på sakens eierdistrikt, i saker hvor familievold er huket av og saker om mishandling i nære relasjoner.

5.3 Saksbehandlingstid

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i saker om mishandling i nære relasjoner er slik i perioden 2018-2023:

Figur 4: Saksbehandlingstid nasjonalt, PSV.

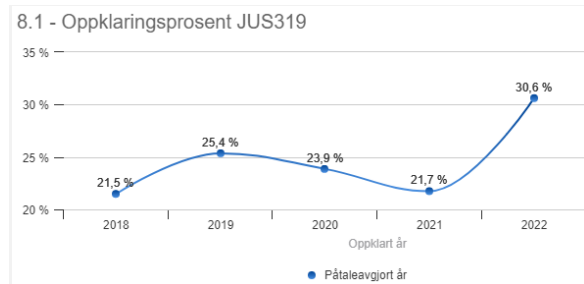
Figur 5: Saksbehandlingstid Vest pd, PSV.

Saksbehandlingstiden er synkende både nasjonalt og i Vest pd. i 2018-2023. De første årene i denne perioden var det imidlertid store variasjoner lokalt, dels på grunn av at den største

seksjonen hadde stor utskifting av etterforskere og måtte avgi personell til andre seksjoner. Det er positivt at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker er vesentlig redusert, men et snitt på om lag 250 dager er for høyt for saker som ender med positiv påtaleavgjørelse. På tross av at dette er meget krevende saker å etterforske, må det være en klar målsetning at saksbehandlingstiden skal ned i saker som ender med positiv påtaleavgjørelse.

5.4 Oppklaring – påtaleavgjørelsene

Oppklaringsprosenten i Vest politidistrikt og nasjonalt har variert mye de siste fem årene:

Figur 6: Vest pd, PSV

OPPKLARINGSPROSENT						Utvikling	Differanse 2021-2022	Endr. 2022 mot gj.sn. 2018-2021
	2018	2019	2020	2021	2022			
Oslo	28 %	25 %	23 %	19 %	20 %		1,0	-3,4
Øst	31 %	35 %	38 %	29 %	25 %		-4,5	-9,3
Innlandet	28 %	26 %	25 %	19 %	14 %		-5,6	-10,9
Sør-Øst	24 %	31 %	37 %	30 %	29 %		-1,0	-1,4
Agder	27 %	17 %	19 %	13 %	21 %		7,8	1,6
Sør-Vest	32 %	36 %	27 %	31 %	20 %		-10,7	-11,5
Vest	25 %	30 %	26 %	22 %	30 %		8,0	4,4
Møre og Romsdal	25 %	19 %	20 %	18 %	27 %		9,0	6,6
Trøndelag	41 %	32 %	29 %	26 %	30 %		4,5	-1,5
Nordland	25 %	27 %	30 %	27 %	18 %		-9,3	-9,7
Troms	47 %	40 %	27 %	16 %	31 %		14,9	-3,0
Finnmark	29 %	29 %	33 %	24 %	22 %		-2,3	-6,8
Hele landet (inkl særorgan)	30 %	29 %	29 %	24 %	24 %		-0,1	-4,3

Figur 7: Nasjonal oversikt mottatt fra riksadvokaten

Ifølge begge statistikkene økte oppklaringsprosenten betydelig i Vest politidistrikt fra 2021 til 2022. Første kvartal i 2023 er den identisk med første kvartal 2022. Det har ikke vært mulig innenfor rammene av kvalitetsundersøkelsen å finne årsaker til disse svingningene i Vest politidistrikt. Også i andre politidistrikt er det registrert store variasjoner i perioden 2018 til 2022.

Vi vil i fortsettelsen ha fokus på utviklingen av oppklaringsprosenten. Dersom den negative utviklingen fortsetter, vil vi forsøke å avklare og ta tak i årsakene til denne.

6 Kvalitetsmarkører og funn

6.1 Innledning

Det følger av en rekke rundskriv fra riksadvokaten at høy kvalitet, høy oppklaringsprosent, kort saksbehandlingstid og adekvat reaksjon er overordnede mål for straffesaksbehandlingen. Dette er sist gjentatt i rundskriv nr. 1/2023⁵. Generelle føringer er gitt i "kvalitetsrundskrivet" nr. 3/2018⁶ og i rundskriv nr. 3/2020⁷ om statsadvokatenes fagledelse. Særskilte føringer er gitt i flere andre rundskriv og brev, blant annet brev 16. september 2021 om forventninger til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder. Kvalitetsundersøkelsen tar utgangspunkt i disse påleggene og føringene fra riksadvokaten.

Vårt hovedinntrykk er at kvaliteten på etterforskningen og påtalebehandlingen av disse sakene i Vest politidistrikt er betryggende. Sakene gis høy prioritet, organiseringen er hensiktsmessig, det er fokus på kompetanse og kvalitet. Fremover er det viktig å videreføre og videreutvikle dette, og ta i bruk flere av de verktøy som sikrer god kvalitet. Det er også noen klare forbedringspunkter å ta tak i.

6.2 Etterforskningsplaner og beslutningslogger

Det følger av riksadvokatens brev 30. mars 2015 og kvalitetsrundskrivet pkt. 4.2.2 at det skal utarbeides skriftlige etterforskningsplaner i alle saker om mishandling i nære relasjoner, *"med mindre sakene er så oversiktlige at det fremstår som åpenbart unødvendig"*. Begrunnelsen er at etterforskningsplaner legger til rette for bedre styring, økt kvalitet og redusert saksbehandlingstid, samt gir notoritet over løpende beslutningsprosesser.

Både riksadvokaten og Politidirektoratet har angitt hva etterforskningsplaner skal inneholde. Det kan oppsummeres med at de skal være basert på objektive hypoteser, det skal fremgå av hypotesene hvilke straffebud som er aktuelle å etterforske opp mot, hva som må gjøres, når, hvordan, hvorfor og av hvem. Dette skal sikre formålsstyrt og tidseffektiv undersøkelse og informasjonsinnhenting om det forhold saken gjelder.

Riksadvokaten har videre gitt anvisning på forventningene til rollen som påtalefaglig etterforskningsleder. For at straffesaken etterforskes i et relevant omfang og med hensiktsmessig intensitet, kreves at påtaleansvarlig ikke bare treffer beslutninger om tvangsmidler og fatter påtaleavgjørelse, men engasjerer seg, tar veivalg og prioriterer.

Saksgjennomgangen har vist at det er behov for etterforskningsplan i de fleste sakene. I flertallet av sakene var det også utarbeidet etterforskningsplan, i Indicia, arbeidslogg eller annet internt dokument i BL. I flere av sakene var det dessuten både opprettet prosjekt i Indicia, og nedtegnet planer, oppgaver og beslutninger i arbeidslogger i BL.GDE BAØ opererte i tillegg med egne porteføljeprosjekter i Indicia. I slike tilfeller er det tilstrekkelig notoritet, men fare for dårlig

⁵ <https://www.riksadvokaten.no/document/mal-og-prioriteringar-for-2023-fra-riksadvokaten/>

⁶ <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-kvalitetsrundskriv/>

⁷ <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-rundskriv-om-fagledelse/>

oversikt. Noe av poenget med en etterforskningsplan som sakens sentrale styringsdokument undergraves i slike tilfeller.

Indicia fremstår i utgangspunktet som et godt verktøy for etterforskningsplaner og de fleste PEL behersker det. Vårt inntrykk er at påtaleansvarlig stort sett er aktiv bruker av Indicia i de saker verktøyet er nødvendig og blir brukt på saken. Påtaleansvarlig leser stort sett informasjon, men skriver lite selv. En del påtaleansvarlige har også vært uten tilgang til Indicia. Vi har imidlertid fått informasjon om at politiet en periode har hatt utfordringer med å gi nødvendige tilganger til samtlige påtaleansvarlige, noe som kan være forklaringen på enkeltes manglende bruk og lite aktivitet i Indicia. Dette gjelder imidlertid ikke alle, og det er beskrevet økt brukt fra påtaleansvarlig i Indicia den siste tiden. Det er uansett en fordel, og i de mer komplekse sakene nødvendig, at både PEL og påtaleansvarlig aktivt bruker Indicia.

Innholdet i prosjektene i Indicia var i stor grad begrenset til opplistede aktiviteter og en mer eller mindre utfyllt logg over beslutninger, møter og oppsummeringer i initialfasen. De fleste planene bar preg av stor aktivitet kort tid etter anmeldelse, og deretter liten eller ingen oppdatering og videre bruk.

Etterforskningsplanene og beslutningsloggene inneholder i svært liten grad notoritet om de etterforskningsskritt som besluttet ikke utført. Det er uheldig.

Saksgjennomgangen viste lite konkret formulerte hypoteser og informasjonsbehov. Dette kan henge sammen med at fokus på dette er relativt nytt. Våren 2022 arrangerte statsadvokatene fagdag om formålsstyrt etterforskning med bruk av hypoteser og informasjonsbehov for samtlige PEL og påtaleansvarlige i politiet. Både PEL og de påtaleansvarlige beskrev at de har et bedre system for formålsstyrt etterforskning i dag. I GDE BAØ har bruk av etterforskningsplaner med hypoteser og informasjonsbehov vært obligatorisk i saker om mishandling i nære relasjoner siden innføringen av team-modellen. Team-modellen synes således å gi et godt utgangspunkt for en bedre og mer formålsstyrt etterforskning fremover.

Oppsummert er status for bruk av etterforskningsplaner vesentlig bedre enn tidligere. Det er likevel fortsatt betydelig forbedringspotensiale. Fokus fremover må være å sørge for at etterforskningsplanene tilpasses og begrenses til sakens behov, og brukes aktivt til å sikre en formålsstyrt etterforskning. Dette gjelder enten politiet velger å opprette etterforskningsplan i Indicia eller i interne dokumenter i BL. Etterforskningsplanene må også inneholde frister for fremdrift i etterforskningen, og det må være notoritet om fristene og årsakene til at de eventuelt ikke holdes, se pkt. 6.3. Opprettes etterforskningsplan i Indicia, og det er gode nok grunner til at den aktuelle påtaleansvarlige ikke er aktiv bruker, må det bes om bistand fra PEL til å notere hva som besluttet og av hvem i beslutningslogg/saksmøtereferatet, fremfor å benytte arbeidslogg i BL slik at informasjonen fremgår ett sted. Dersom det unntaksvis ikke er behov for etterforskningsplan, skal det alltid sikres notoritet om når og hvem som besluttet dette. Saksgjennomgangen viste gjennomgående svikt på dette punktet.

6.3 Bevissikring i initialfasen

I sakene vi har gjennomgått var det få anmeldelser som var opprettet på bakgrunn av "akutthendelser". Det begrenser vårt grunnlag for å vurdere politiets innsats i initialfasen. Eksempelvis er det ikke sikret lydlogger i noen av sakene som er gjennomgått, men det ble nesten uten unntak heller ikke vurdert som aktuelt. Det er i liten grad sikret foto, både av åsted og de involverte, uten at vi mente at dette burde vært gjort i de sakene vi har sett på. Det samme gjelder legeundersøkelser og blodprøver av de involverte, samt digitale bevis.

Vårt inntrykk er likevel at politiet har nødvendig bevissthet om hvor viktig det er med god bevissikring i initialfasen. Det gjenspeiles etter vår vurdering av det relativt store antall saker hvor det er besluttet bruk av tvangsmidler initialt. Notoriteten over de positive beslutningene er god.

Vi vil like fullt understreke hvor viktig det er at politiet sørger for god bevissikring i sakens innledende fase. For å oppnå dette er kompetanse, erfaring og fenomenforståelse hos de som jobber med sakene nødvendig.

6.4 Frister

Som det fremgår ovenfor er begrunnelsen for pålegget om etterforskningsplaner blant annet å sikre kort saksbehandlingstid som igjen legger til rette for god kvalitet. Kort saksbehandlingstid er et mål i de sentralt prioriterte sakene, jf. rundskriv nr. 1/2023 pkt. 3 og nr. 3/2018 pkt 4.6. Det innebærer at det skal settes frister, både for ferdigstilling av den enkelte aktivitet og for ferdig etterforsket sak.

Vår saksgjennomgang viser at det med helt få unntak ikke settes noen frister. Det er verken nytt eller særegent for mishandlingssakene. Manglende bruk av frister er kjent fra statsadvokatenes saksbehandling og tidligere kvalitetsundersøkelser og inspeksjoner.

I samtaler med representanter for PEL og de påtaleansvarlige kom det imidlertid frem at politiet stiller krav til egen saksbehandlingstid som i realiteten har mye samme virkning som frister, uten at det er notoritet på det i den enkelte sak.

For GDE BAØ er det utarbeidet et system med "fargekoding" av sakene hvor røde saker, de mest alvorlige sakene, søkes avgjort innen 90 dager, gule innen 120 dager og grønne innen 150 dager. I tillegg ble det opplyst at det tidvis ble satt frister ved opprettelse av en "bjelle" i BL. "Bjellen" fjernes når saken påtaleavgjøres. Også de to andre driftsenhetene opererte med egne "frister", Sogn og Fjordane 130 dager og Hordaland 90 dager.

Gjennom samtalene med politiet oppfattet vi en klar enighet om at realistiske frister har en positiv effekt på styring og fremdrift i den enkelte sak, og prioritering mellom ulike saker. Kvalitetsundersøkelsen har avdekket et klart forbedringspotensiale som kan realiseres med enkle midler. Gitt de gode systemer politiet har i dag, samt bevisstheten om den positive effekt frister kan ha, forventer vi at frister tas i bruk som et virkemiddel i påtalemyndighetens ledelse og styring etterforskningen.

6.5 Overføring av sak fra Felles straffesaksinntak (FSI)

I rundskriv nr. 1/2023 pkt. 3 understreker riksadvokaten viktigheten av god fremdrift etter sakens initialfase. En god overføring fra Felles straffesaksinntak (FSI) til geografisk eller funksjonell driftsenhet og ansvarlig påtaleseksjon er helt avgjørende. I Vest politidistrikt reguleres overgangen av rutine av 07.01.21.

Utgangspunktet er at alle straffesaker opprettes med FSI som saksansvarlig. Ved overføring av saksansvar til etterforskende enhet skal et minimum av informasjon følge saken i arbeidslogg i BL, herunder FSI PEL og jourhavende jurists vurderinger. Ut fra sakens alvorlighet, tidskritiske forhold eller prioritet skal det opprettes dialog med sakstrekkenhet og påtaleansvarlig for å sikre at saken følges opp.

Det er ikke satt frist for når saken skal overføres fra FSI til etterforskende enhet.

Saksgjennomgangen har vist at overføringen fra FSI skjer i samsvar med rutinene. De fleste sakene overføres samme dag som anmeldelsen er registrert, mens de øvrige stort sett overføres innen to dager. Kun unntaksvis har vi sett at overføringen tar lengre tid.

Politiet beskriver også dette som en tydelig forbedring fra tidligere. Den gjenstående utfordringen knytter seg til mottak av anmeldelser som ikke gjøres lesbare i politiets systemer (BL) umiddelbart. FSI PEL og jourhavende jurist har da ikke mulighet til å gjøre seg kjent med innholdet og mangler beslutningsgrunnlag. Dette er opplyst å være en kjent problemstilling som det jobbes med.

Med det forannevnte unntak fungerer overføringen fra FSI til etterforskende enhet og påtaleansvarlig godt.

6.6 Koding av sakene

Det er realiteten anklagen i anmeldelsen som er avgjørende for kodingen av saken, uavhengig av utsiktene til oppklaring. Kodingen har blant annet betydning for hvilken faktisk prioritet saken får. Når det iverksettes etterforskning uten at det er mottatt en anmeldelse fra fornærmede eller andre, skal straffebud velges etter en samvittighetsfull vurdering av hva det er grunnlag for mistanke om. Dersom det er opprettet undersøkelsessak, skal den kodes om idet etterforskning iverksettes.⁸

Det må løpende vurderes om det aktuelle forhold rammes av straffeloven § 282, om det gjelder enkeltstående overtredelser som kroppskrenkelser, trusler mv. som ikke uten videre er like høyt prioritert, og om ytterligere etterforskning er egnet til å skaffe strafferettslig bevis for det.

Kodingen skal i utgangspunktet bare endres dersom etterforskningen gir grunnlag for en endret vurdering av anklagen i anmeldelsen. Dersom etterforskningen kun skaffer bevis for

⁸ J <https://www.riksadvokaten.no/document/nytt-kvalitetsrundskriv>, punkt 4.1.3.

enkeltstående hendelser tvinger derimot saksbehandlingssystemet frem endret koding selv om vurderingen av anklagen i anmeldelsen ikke er endret.

Riksadvokaten uttaler i rundskriv nr. 1/2023 følgende⁹:

Alle overtredelser av straffeloven § 282 er prioritert. Kjernen i anvendelsesområdet for straffeloven § 282 er den vedvarende og gjentakende mishandlingen. Det er sentralt om handlingene samlet sett danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et "regime" preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. Dette er vanskelig å avgjøre i initialfasen, og det må løpende vurderes om det aktuelle forhold rammes av bestemmelsen, om ytterligere etterforsking er egnet til å avklare dette, eller om handlingene rammes som enkeltstående overtredelser av andre straffebud om kroppskrenkelser, trusler mv., som ikke uten videre er like høyt prioritert.

Dette illustrerer hvor vanskelig det kan være og hvor viktig det er, at politiet treffer med den strafferettslige vurderingen av det forhold som etterforskes. Det er avgjørende for hvordan sakene registreres (kodes) i politiets systemer, hvem som er ansvarlig for etterforskningen og prioriteringene, jf. rundskriv nr. 3/2018 pkt. 4.1.3.

Saksgjennomgangen etterlater at klart inntrykk av at politiet koder sakene riktig. Det gjelder innledningsvis, når koden unntaksvis endres underveis uavhengig av påtaleavgjørelse og i forbindelse med påtaleavgjørelser. I samtaler med politiet fremkom også et bevisst forhold til dette.

Særskilt for GDE BAØ bemerkes at sakens koding i utgangspunktet er avgjørende for om den etterforskes av det spesialiserte voldsavsnittet eller ved et avsnitt for generell etterforskning. De utfordringer som her kan oppstå syntes større i samtaler med PEL enn med ledelsen. Ledelsen ga uttrykk for at saker hvor det er uklart om straffeloven § 282 kommer til anvendelse, tydelig markeres med "NB! MULIG voldtekt/familievold" i egen oppfølging, slik at saken får riktig prioritet også om den ikke etterforskes ved voldsavsnittet. Etterforskningsansvaret vurderes løpende og endres ved behov av påtaleansvarlig.

6.7 Ordinære avhør

Riksadvokatens rundskriv nr. 2/2016 gjelder politiavhør. Det følger av rundskrivet at bildeopptak "så vidt mulig" skal benyttes ved avhør av fornærmede og mistenkte i familievoldssaker. Gitt dagens teknologiske muligheter har unntakshjemmelen et snevert anvendelsesområde. Dersom det ikke tas bildeopptak skal det begrunnes i avhørsrapporten.

Saksgjennomgangen har vist at det er til dels stor forskjell mellom GDE BAØ og de to andre driftsenhetene. Mens GDE BAØ sikrer de langt fleste av disse avhørene med lyd og bilde, gjøres det ofte ikke i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det tas imidlertid lydopptak.

⁹ <https://www.riksadvokaten.no/document/mal-og-prioriteringar-for-2023-fra-riksadvokaten/>

I utgangspunktet er dette ikke forenlig med nevnte rundskriv. Det inntas heller ikke i avhørsrapporten hva som er årsaken til at avhøret ikke sikres som foreskrevet.

Gjennom samtaler med representanter for PEL og de påtaleansvarlige, samt politidistriktets ledelse, er funnet bekreftet. Årsaken er i en del tilfeller manglende muligheter, blant annet fordi det noen steder ikke har vært utstyr til bildeopptak før helt nylig. Andre ganger fordi det kun er mulig å filme ett avhør om gangen, som gjør det nødvendig å prioritere om avhøret av fornærmede eller én eller flere mistenkte skal sikres slik.

Det forutsettes at politiet fremover i større grad sørger for at det tas bildeopptak. Flere tjenestesteder har etter det opplyste nå fått på plass nødvendig utstyr. I denne sammenheng påpekes at politiet må sørge for nødvendig opplæring slik at manglende bildeopptak ikke skyldes manglende kompetanse og at utstyr står ubrukt. Endelig påpekes at det alltid skal være notoritet over årsaken til at det eventuelt ikke tas bildeopptak.

I de tilfeller det først er tatt bildeopptak av avhøret, så er det som regel lagt inn tidsangivelser underveis i rapporten. Det er ønskelig at tidsangivelsene gjøres til bokmerke i Mediabanken såfremt det ikke medfører uforholdsmessig merarbeid for etterforsker.

Når det gjelder avhørenes innhold viser saksgjennomgangen at de objektive og subjektive straffbarhetsvilkår belyses adekvat og tilpasset sakens behov i de fleste sakene. Samtidig kan det fortsatt bli bedre, både når det gjelder straffbarhetsvilkårene og spørsmål om omstendigheter som kan underbygge forklaringene.

Mistenkte blir nesten alltid foreholdt sentrale opplysninger fra etterforskningen, mens det varierer om fornærmede foreholdes slike opplysninger. Fornærmede blir imidlertid avhørt tidlig i saken, og dette funnet må ses i sammenheng med andelen henleggelses i vårt saksutvalg. Mistenkte kunne i flere tilfeller blitt spurt om det er etterforskningsskritt som ønskes utført.

Saksgjennomgangen inneholder ikke eksempler på at fornærmede eller mistenkte uten grunn avhøres flere ganger om de samme bevistema. Det er viktig at politiet også i fortsettelsen har fokus på dette. Særlig i saker som får et visst omfang hvor det er nødvendig med oppfølgingsavhør, er det viktig at det ikke ender med nye fullstendige avhør som medfører unødvendig ressursbruk og kan svekke verdien av tidligere forklaringer.

6.8 Tilrettelagte avhør – forberedelse, gjennomføring og oppfølging

Avhør av barn under 16 år i saker om mishandling i nære relasjoner er detaljert regulert i straffeprosessloven §§ 239 flg. og forskrift. Til dette kommer Vest politidistrikts egen instruks "Tilrettelagte avhør av barn og andre særlig sårbare fornærmede og vitner", av 19. mai 2021, samt egen rutinebeskrivelse for gjennomføring av samrådsmøte. FEP seksjon for vold og seksuelle overgrep og FEP seksjon BAØ, har i tillegg utarbeidet en egen "Mal for gjennomføring

av TA (tilrettelagte avhør)". Antallet førstegangs tilrettelagte avhør i Vest politidistrikt i saker om vold eller mishandling i nære relasjoner var nokså uendret i 2020, 2021 og 2022¹⁰.

Tilrettelagte avhør er et bevisopptak til bruk i etterforskningen og ved en eventuell iretteføring. Avhøret skal som hovedregel tas av en politietterforsker med spesialutdanning i avhør av barn og ungdom fra politihøgskolen. Avhøret ledes av en påtalejurist med utvidet påtalekompetanse.

Avhørerne opplyste at det i dag er tilstrekkelig kapasitet til å ta (ordinære) tilrettelagte avhør av barn. Dette står noe i motstrid til det inntrykket vi fikk i samtaler med ledelsen. Samtidig uttrykte avhørerne bekymring knyttet til politiets begrensede kapasitet og kompetanse i å ta såkalte sekvensielle avhør (politi-høgskolens spesialutdanning i avhør av førskolebarn og særlig sårbare voksne), idet politiets to avhørere som har spesialutdanningen nærmer seg pensjonsalder.

Halvparten av påtalejuristene ved GDE BAØ og FEE seksjon for vold og seksuelle overgrep har utdanning fra politihøgskolen i ledelse av tilrettelagte avhør, og ytterligere én er påmeldt studiet høsten 2023. De påtalejuristene som ikke har spesialutdanning kan søke råd og veiledning hos de som har spesialutdanningen. I GDE Hordaland og GDE Sogn og Fjordane er det pr i dag ingen påtalejurister som har spesialutdanningen, men totalt seks er påmeldt studiet høsten 2023.

I saksgjennomgangen har vi særlig fokusert på påtaleansvarliges involvering i forberedelsene til, og oppfølgingen av, det tilrettelagte avhøret.

Tidligere undersøkelser, blant annet riksadvokatens skriftserie 1/2021, har vist at det innledningsvis i avhøret ikke ble gitt god nok informasjon til barnet om hvorfor det var i avhør. Vi har derfor sett på om det var en plan for hva barnet skulle gjøres kjent med i avhøret, og om påtaleansvarlig var involvert. I tillegg har vi sett på om påtaleansvarliges oppfølging er i samsvar med straffeprosessloven § 239 b.

Saksgjennomgangen har vist at det i alle saker utarbeides et informasjonsskriv til barnets trygghetsperson, og i noen tilfeller også et eget skriv til barnet. Skrivet sendes ut i forkant og inneholder blant annet informasjon om barnehuset, hva tilrettelagt avhør er og hvordan trygghetspersonen skal forholde seg til barnet. Politiet har opplyst at det skal fremgå av informasjonsskriv hva barnet gjøres kjent med om hva saken gjelder.

Før tilrettelagte avhør er det dialog mellom avhører og påtaleansvarlig, og noen ganger også PEL, om hva barnet skal gjøres kjent med i forkant av og under avhøret. Temaet diskuteres enten på samrådsmøte eller i e-post mellom avhører og påtaleansvarlig. Er det uenighet om hva barnet skal gjøres kjent med er det påtaleansvarlig som tar den endelige avgjørelsen.

I noen saker vi har gjennomgått er det imidlertid uklart hva barnet er gjort kjent med om straffesaken i forkant av avhøret. Ettersom det ikke fremgår av opptaket av avhøret er det viktig at det fremgår av informasjonsskriv eller andre saksdokumenter.

I de tilfeller det tas ut siktelse etter det tilrettelagte avhør, viser saksgjennomgangen at politiet gjennomgående sørger for at siktede og forsvarer straks får tilgang til sakens dokumenter,

¹⁰ Hhv. 197, 194 og 178 avhør.

eventuelt etter en midlertid periode med klausulering. Samtidig forkynner politiet et brev til siktede hvor det opplyses om retten til å begjære supplerende avhør, og hvilken frist som er satt for dette. Straffeloven § 239 b blir altså fulgt.

Basert på samtalene med politiet ser vi at det er potensiale for forbedring i samarbeidet mellom de involverte i forkant av tilrettelagte avhør.

Avhørerne ga uttrykk for et ønske om å kobles tidligere på dialogen mellom PEL og påtaleansvarlig. De etterlyste mer etterforskning i forkant av avhør og ønsket en tydelig bestilling basert på informasjonsbehovet i saken.

I samtalene med PEL og de påtaleansvarlige ble det opplyst at ytterligere etterforskning tidvis ble tatt opp på samrådsmøtene, med en påfølgende diskusjon om dette burde føre til utsettelse av selve avhøret.

Slik vi ser det, kan det være en utfordring knyttet til det faktum at mens PEL og påtaleansvarlig straks anmeldelsen kommer inn, går i gang med forberedelser, herunder avklaring av eventuelle etterforskningsskritt som må og kan gjøres i forkant av tilrettelagte avhør, så kobles ikke avhører på før det tilrettelagte avhøret berammes. På dette tidspunkt er ofte etterforskning som skal gjøres før tilrettelagt avhør påbegynt eller ferdig.

En tydeligere bestilling med informasjonsbehov til avhørerne fra påtaleansvarlig og PEL, vil antakelig løse en del av utfordringene her. Samtidig anbefales avhørerne å legge listen lavere for å ta kontakt med etterforskningsledelsen om etterforskningsskritt de mener må gjøres forut for samrådsmøtet. Om de aktuelle etterforskningsskrittene kan og bør gjennomføres før avhøret, må vurderes konkret av etterforskningsledelsen. På denne måten vil politiet kunne opplyse saken bedre, ta tilrettelagt avhør om og når det er riktig, og holde lovens frister for gjennomføring av tilrettelagte avhør, eventuelt hjemle tilleggsfrist.

Overholdelsene av fristene for gjennomføring av tilrettelagt avhør er ikke noe kvalitetsundersøkelsen har fokusert på. Vi har fått opplyst fra politiet at målkravet fra Politidirektoratet på 65 % ikke holdes. Hittil i 2023 er måloppnåelsen 38 %. Vest politidistrikt har satt i gang undersøkelser for å avdekke årsaker, feilkilder og forbedringspunkter. Vi ber om å bli orientert om utfallet av undersøkelsene, slik at vi deretter kan vurdere om det er behov for ytterligere oppfølging fra vår side.

6.9 Rettsmedisinske undersøkelser

Påtalemyndigheten kan begjære rettsmedisinsk legeundersøkelse til bruk i etterforskningen, jf. straffeprosessloven § 148. Slik undersøkelse av fornærmede er ikke et tvangsmiddel og forutsetter samtykke fra fornærmede eller verge. Hvorvidt påtalemyndigheten skal begjære slik undersøkelse beror på en konkret vurdering av det straffbare forhold det er mistanke om, og sakens opplysninger.

Ifølge Felles retningslinje for statens barnehus¹¹ skal alle fornærmede som avhøres på barnehuset i saker om vold og seksuelle overgrep tilbys en medisinsk undersøkelse – uavhengig av om påtalemyndigheten begjærer rettsmedisinsk undersøkelse.

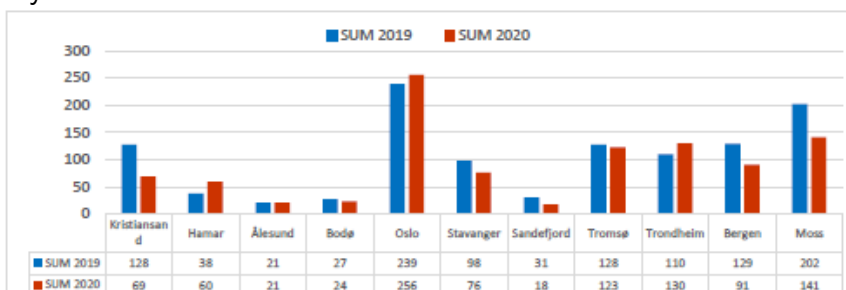
Sakene vi har gjennomgått inneholder ikke klare eksempler på at det ikke er gjort rettsmedisinske undersøkelser i saker det var grunn til det.

I samtalene med politiet kom det imidlertid frem at om det skal tas rettsmedisinsk undersøkelse av barnet, gjennomgående er et diskusjonstema hvor avhørerne og barnehuset mener at det bør gjøres flere slike undersøkelser. Vi fikk opplyst at Vest politidistrikt tar færrest rettsmedisinske undersøkelser i landet, og at det internt i Vest politidistrikt tas en større andel rettsmedisinske undersøkelser ved Barnehuset i Førde, enn i Bergen. Vi fikk også presentert en intern rapport fra 2021 hvor bruken av rettsmedisinske og rettsodontologiske undersøkelser i saker knyttet til Barnehuset i Førde er gjennomgått.

De påtaleansvarlige og PEL ga uttrykk for at det tas mange rettsmedisinske undersøkelser, og at det gjøres i de saker det er grunn til det.

På bakgrunn av disse ulike oppfatningene i politiet har vi innhentet tallmateriale nasjonalt og for Vest politidistrikt.

Nyeste nasjonale årsrapport for barnehusene¹² gjelder 2020. Det er store variasjoner mellom de ulike barnehusene/politidistriktene, noe som er å forvente ettersom saksantallet varierer mye.

Figur 8: Antall klinisk rettsmedisinske undersøkelser i 2020 sammenlignet med 2019.

Tabell 5. Medisinske helseundersøkelser fordelt på barnehus

Barnehus	Klinisk rettsmedisinsk undersøkelse	Medisinske undersøkelser	Totalt antall undersøkelser
Kristiansand	69	0	69
Hamar	60	0	60
Ålesund	21	0	21
Bodø	24	3	27
Oslo	256	0	256
Stavanger	76	0	76
Sandefjord	18	1	19
Tromsø	123	2	125
Trondheim	130	23	153
Bergen	91	22	113
Moss	141	0	141
Totalt	1009	51	1060

Figur 9: Rettsmed. og med. undersøkelser i 2020.

Tabell 6. Tannhelseundersøkelse fordelt på barnehus

Barnehus	Politidistrikt	Antall undersøkelser
Kristiansand	Agder	53
Hamar	Innlandet	8
Ålesund	Møre & Romsdal	0
Bodø	Nordland	4
Oslo	Oslo	10
Stavanger	Sør-Vest	41
Sandefjord	Sør-Øst	0
Tromsø	Troms & Finnmark	36
Trondheim	Trøndelag	90
Bergen	Vest	61
Moss	Øst	129
Totalt		432

Figur 10: Tannhelseundersøkelser i 2020.

¹¹ Politidirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Helsedirektoratet, 19. desember 2016.

¹² Statens barnehus, årsrapport 2020

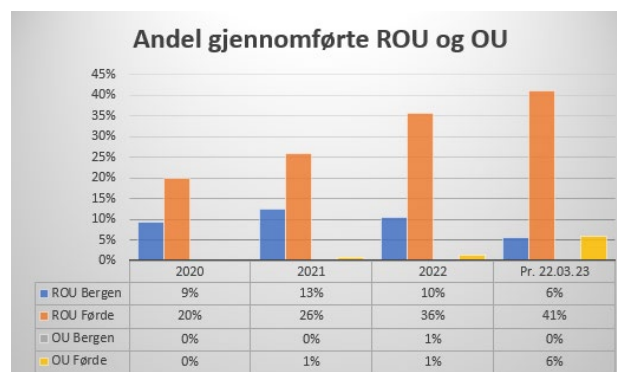
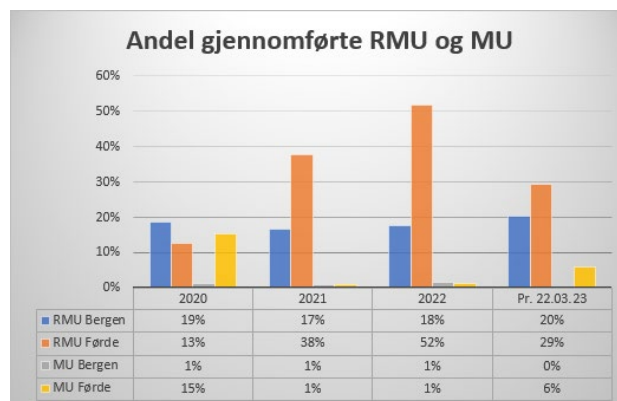
Årsrapporten angir antall undersøkelser i absolutte tall for alle typer straffesaker. Det har i anledning vår kvalitetsundersøkelse ikke vært mulig å få nasjonale tall som bare gjelder mishandling i nære relasjoner. Dette medfører at det ikke er mulig å trekke slutninger om nasjonale forskjeller og ulikheter. At det foretas færre undersøkelser i Bergen (inkl. Førde) enn andre steder med antatt lavere eller sammenlignbart saksvolum, kan imidlertid indikere at Vest politidistrikt ligger lavere også i saker om mishandling i nære relasjoner.

Vest politidistrikt har i tillegg levert følgende tallmateriale om egne straffesaker, som svar på våre spørsmål:

Helseundersøkelser Bergen og Førde - Sakstype vold				
Rettsmedisinske undersøkelser (RMU)	2020	2021	2022	pr. 22.03.23
Bergen	61	53	49	13
Førde	12	40	35	3
Rettsodontologiske undersøkelser (ROU)	2020	2021	2022	pr. 22.03.23
Bergen	27	38	35	5
Førde	20	30	23	5
Medisinske undersøkelser (MU)	2020	2021	2022	pr. 22.03.23
Bergen	4	1	0	0
Førde	12	1	1	0
Odontologiske undersøkelser (OU)	2020	2021	2022	pr. 22.03.23
Bergen	0	0	0	0
Førde	0	1	1	0
Førstegangs TA av fornærmede i saker om vold i nære relasjoner				
	2020	2021	2022	pr. 22.03.23
Bergen	162	135	118	30
Førde	36	56	50	6

Over, figur 11: Helseundersøkelser i Vest pd i alle typer voldssaker 2020-2023.

Til høyre, figur 12 og 13: Andel gjennomførte undersøkelser ved førstegangs TA – alle volds- og sedelighetssaker i 2020-2023.

Tallene for perioden 2020-2022 viser at det prosentvis gjøres betydelig flere (retts-) medisinske og odontologiske undersøkelser ved Barnehuset i Førde.

Vi har ikke grunnlag for å konkludere med at det gjøres for få undersøkelser ved Barnehuset i Bergen eller for mange i Førde. Det er imidlertid behov for å undersøke nærmere om og eventuelt hvorfor det er ulik praksis innad i politidistriktet.

Statsadvokaten vil ha fokus på slike undersøkelser i sin saksbehandling. Det vil imidlertid kun omfatte saker med forslag om tiltale frem til 1. juli 2023, og deretter hovedsakelig grove overtredelser, klage- og ankesaker. Sakstilfanget gir ikke et tilstrekkelig grunnlag for å avklare situasjonen og komme med eventuelle tiltak. Vi finner det derfor nødvendig å be Vest politidistrikt om å vurdere bruken av rettsmedisinske og -odontologiske undersøkelser i saker om mishandling i nære relasjoner, for å sikre at det er like retningslinjer og lik praksis i hele politidistriktet.

6.10 Besøksforbud

Riksadvokaten har gjentatte ganger tatt til orde for at det bør brukes besøksforbud i flere saker, sist i rundskriv nr. 1/2023, hvor det blant annet fremgår:

"Vurderingen av besøksforbud må tas raskt, og avgjørelsen av om det skal tas forutgående avhør av mistenkte eller ei, må være gjennomtenkt og begrunnet i den enkelte sak. Politidistriktet må sørge for å ha gode rutiner for håndtering av begjæringer om og oppfølging av besøksforbud, herunder må påtalemyndigheten umiddelbart varsles når det innkommer melding om mulig brudd på besøksforbud. Brudd på besøksforbud skal følges opp med en rask og adekvat reaksjon. Påtalemyndigheten må vurdere separat pådømmelse av brudd på besøksforbud uten å avvente hovedforhandling i voldssaken."

Vest politidistrikts rutine for besøksforbud, sist revidert 1.3.23, er i samsvar med pålegget.

Saksgjennomgangen viste at politiet har et bevisst forhold til besøksforbud og aktivt bruker det som virkemiddel der det er behov for det. I de sakene det ikke ble utferdiget besøksforbud, er det vurdert korrekt. I den grad det var anmeldt brudd på besøksforbud, så var det fulgt opp adekvat. Verken bruk av omvendt voldsalarm (OVA) eller kontaktforbud var aktuelt i de sakene vi gjennomgikk.

6.11 Kunnskapsdeling

I møter med politiet kom det frem at det generelt deles lite informasjon, erfaring, rutiner og "beste praksis" mellom de ulike etterforsknings- og påtaleenhetene. Disse fagmiljøene er ikke større enn at det må antas å være en fordel med kompetanseutveksling, særlig fra den spesialiserte seksjonen ved GDE BAØ.

Tilsvarende antas påtaleseksjonene å kunne dra nytte av mer kunnskapsdeling. Eksempelvis bør et tilrettelagt avhør ledes likt uavhengig av hvilken påtaleseksjon den påtaleansvarlige tilhører. Dette vil blant annet resultere i likt utformede avhørsprotokoller, lik ledelse av avhørene og tydeliggjøre at det er påtaleansvarlig som leder dette.

6.12 Øvrige funn

Politiet har i flere av sakene vi har gjennomgått nektet siktede innsyn i sakens dokumenter. I disse tilfellene fant vi tilstrekkelig notoritet om beslutningene om klausulering, og at et adekvat utvalg av dokumenter var holdt tilbake. Manglende notoritet begrenset seg til klausuleringens opphør i noen av sakene.

I de tilfellene det ble vurdert relevant å innhente oppdatert informasjon om familiesituasjonen ved avslutning av etterforskningen, var det kun gjort i et mindre antall saker. Samtidig er vi usikre på om det faktisk ikke var gjort, eller om det kun er notoriteten som mangler. Her finnes uansett et forbedringspotensiale ved at det må fremgå av saksdokumentene at politiet har vært i kontakt med barnevern, bistandsadvokat eller andre, slik at det blir synlig for alle som er involvert i saken.

Saksgjennomgangen har også avdekket at sakene sjelden returneres fra påtaleansvarlig til PEL for ytterligere etterforskning. Dette er en klar forbedring, og viser at påtaleansvarlig og PEL samarbeider godt. Kun et mindre antall saker har ren inaktivitet over 30 dager. De få tilfellene vi har avdekket har vært saker som venter på påtalebehandling.

6.13 Sakenes oppklaringspotensiale

De organisatoriske grep, utviklingen av gode rutiner og oppbyggingen av kompetanse som er gjort de siste årene gjør at forholdene ligger til rette for god kvalitet i Vest politidistrikts etterforskning av saker om mishandling i nære relasjoner. Vårt hovedinntrykk er også at kvaliteten nå er god.

Vi vil imidlertid være tydelige på at sakene har et ytterligere oppklaringspotensiale som kan realiseres gjennom forbedringspunktene vi har påpekt, og kontinuerlig fokus på kvalitet i den taktiske og tekniske etterforskningen. Det samme gjelder saksbehandlingstiden i den enkelte sak og i gjennomsnitt.

7 Anbefalinger og tiltak

- Det må til enhver tid være fokus på oppklaringspotensialet i den enkelte sak.
- Etterforskningsplaner skal utarbeides og brukes aktivt helt til etterforskningen er avsluttet. Det skal settes frister for gjennomføring av etterforskningsskritt og avsluttet etterforskning. Årsaken til eventuelle fristutsettelse skal fremgå.
- Det skal være notoritet om veivalg og beslutninger, positive og negative, på ett sted.
- Det må tas videoopptak av flere avhør av sentrale involverte.
- Dialogen mellom avhørerne, påtaleansvarlig og PEL om tilrettelagte avhør bør bli bedre. Det bør gis tydelige bestillinger til avhører fra påtaleansvarlig og PEL.
- Politiet bes om å vurdere bruken av rettsmedisinske og -odontologiske undersøkelser for å sikre at det er like retningslinjer og lik praksis i hele politidistriktet.
- Statusoppdatering av familiesituasjonen må innhentes i de sakene dette er relevant, for eksempel hvor barnet innledningsvis tas ut av hjemmet, og det må være notoritet over dette i saksdokumentene.
- Effektiv tidsbruk og kort saksbehandlingstid legger til rette for god kvalitet i etterforskningen. Et særlig egnet tiltak er å sørge for at etterforskningen ikke "faller ned" etter de første 1-3 ukene.
- Politidistriktet må sikre tilstrekkelig kompetanse, erfaring og fenomenforståelse hos de som jobber med disse sakene. Politidistriktet må legge til rette for bedre erfarings- og kunnskapsdeling mellom ulike etterforsknings- og påtaleenheter.

Politiet gis frist til 9. juni 2023 for å gi tilbakemelding om hvordan disse anbefalingene og tiltakene følges opp.

8 Sammenligning med andre politidistrikt

Det vises i utgangspunktet til Rogaland statsadvokatembeter og Møre og Romsdal statsadvokatembeters kvalitetsundersøkelser.

Det er sammenfallende funn i de tre politidistriktene på en rekke punkter.

Hovedinntrykket er at det gjennomgående er god kvalitet på politiets behandling av de undersøkte sakene. Stort sett sikres spor i den grad det er nødvendig, avhør tas med tilstrekkelig kvalitet og sakene får den prioritet de skal ha. Det besluttet tvangsmidler der det er nødvendig og det er god notoritet om det. Sakene kodes korrekt.

Overgangen mellom FSI og de geografiske/funksjonelle enhetene fungerer godt. Organisering av etterforskningen med team-modellen, som alle tre politidistriktene helt eller delvis nå bruker, legger godt til rette for en formålsstyrt og tidseffektiv etterforskning.

Det er stort sett gjort de undersøkelser som er nødvendig for å opplyse sakene. Sakene er ikke "overetterforsket".

Etterforskningsplan er nødvendig i de aller fleste saker om mishandling i nære relasjoner, men brukes mindre aktivt enn ønskelig. I de sakene det er laget en etterforskningsplan har de mer preg av gjøremålsliste enn verktøy for formålsstyrt etterforskning. Det mangler gjennomgående frister i sakene, både for det enkelte etterforskningsskrittet og for endelig påtaleavgjørelse.

I alle tre distriktene er avhør av fornærmede og mistenkte/siktede overraskende ofte ikke sikret med lyd- og bildeopptak, til tross for at instruksen er at det er slik det skal gjøres så sant det er mulig. Lydlogger fra nødsamtaler o.l. innhentes sjelden. Det ser ut til å være nokså store forskjeller i hvor ofte det gjennomføres rettsmedisinske undersøkelser i forbindelse med tilrettelagte avhør i de ulike politidistriktene.

Der sakene er henlagt fremstår det riktig. Det gjelder også den begrunnelse som er brukt (henleggelseskode).

Saksgjennomgangen har ikke gitt svar på hvorfor oppklaringsprosenten har variert betydelig de siste fem årene. Årene 2018-2022 var oppklaringsprosenten i snitt klart høyere i Sør-Vest enn i Vest og Møre og Romsdal. Fra 2021 til 2022 falt den imidlertid kvalifisert i Sør-Vest, mens den økte mye i Vest og Møre og Romsdal. I Sør-Vest politidistrikt er det imidlertid avdekket en bekymring for hvordan man kan ivareta og utvikle kompetansen i denne type saker, spesielt på avhør, i tillegg til uttalt bekymring rundt ressurstilgangen på særlig etterforskere.

Bergen, 24. april 2023

May-Britt Erstad
statsadvokat

Jan-Inge Wensell Raanes
statsadvokat